

УДК 373.3.015.31:613

FORMATION OF HEALTH -SAVING COMPETENCE OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS IN A NEW UKRAINIAN SCHOOL

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Danyliak R.Z. / Даниляк Р.З.

с.р.с., as.prof. / к.пед.н., доц.

<https://orcid.org/0009-0002-2735-985X>

Homyn D.O. / Хомин Д.О.

magistr/ магистр

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University,

Drohobych, Ivan Franko, 24, 82100

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,

м. Дрогобич, вул. Івана Франка, 24, 82100

Анотація. Важливим завданням сучасної початкової школи є формування здоров'язбережувальної компетенції учнів як у рамках освітнього процесу, так і в умовах різноманітної дозвілєвої діяльності. Концепція Нової української школи передбачає формування здоров'язбережувальної компетенції учнів початкової школи різноманітними засобами і способами у рамках шкільної та позашкільної діяльності. У статті обґрунтовано зміст, форми та засоби формування здоров'язберігаючої компетентності молодших школярів в умовах Нової української школи.

Ключові слова: учні початкових класів, здоров'язбережувальна компетенція, виховання культури здоров'я.

Abstract. An important task of the modern elementary school is the formation of students' health -saving competence both within the educational process and in the conditions of various leisure activities. The concept of the New Ukrainian School involves the formation of health -saving competence of elementary school students in various means and methods within the framework of school and extracurricular activities. The article substantiates the content, forms and means of formation of health -saving competence of younger students in the conditions of a new Ukrainian school.

Key words: elementary students, health -saving competence, education of health culture.

Вступ

У законі України «Про загальну середню освіту» одним із головних завдань сучасних освітніх закладів встановлено формування відповідального ставлення в учнів до власного здоров'я, навчання гігієнічним навичкам і основам здорового способу життя, методам збереження і зміцнення психофізичного стану школярів.

Однією з причин погіршення стану здоров'я підростаючого покоління дослідники вважають недостатність уваги формування загальнолюдських цінностей та до етичного, естетичного і морального виховання дітей, що збільшує час для неорганізованого дозвілля. Діти заповнюють цю прогалину

зверненням до шкідливих звичок, інертним відпочинком перед монітором комп'ютера чи телефона, зниженням рухової активності в умовах зростання психоемоційного напруження. Тому одним із визначальних напрямів державної політики є посилення заходів щодо збереження та зміцнення здоров'я молодого покоління, формування в них навичок здорового способу життя.

Основний текст

В наш час багато науковців та педагогів-практиків присвятили свої дослідження проблемі екологічного виховання, серед них: Лисенко Н., Яришева Н., Глухова Н., Скребець В., Фокіна В., Ніколаєва С., Плохій З. та ін.

Сьогодні у педагогічній науці існує цілий ряд досліджень, що стосуються названої проблеми, а саме автори Вільчковський Е.С., Власюк Г.І., Хоменко Н.М., Оржеховська В.М., Бойченко Т.Є., Дубогай О.Д. та інші вивчають вплив навколишнього середовища на стан здоров'я школярів, обґрунтовують і узагальнюють роль окремих чинників здорового способу життя – фізичної культури, рухливих ігор, народної культури, психологічного клімату в колективі, вивчають специфіку формування здоров'язбережувальної компетенції учнів початкової школи тощо.

Здоров'язбережувальна компетентність учнів є однією з ключових для української системи шкільної освіти.

Здоров'язбережувальна компетенція – здатність (готовність) мобілізувати систему знань, умінь розумових і особистісних якостей, необхідних для формування у школярів мотивації до здоров'язбереження, а також уміння передбачати, попереджати, або компенсувати втрату здоров'я як засобу задоволення базових потреб людини.

І.А.Анохіна розглядає здоров'язбережувальну компетентність як готовність самостійно вирішувати завдання, пов'язані з підтримкою, зміцненням та збереженням здоров'я, як свого, так і оточуючих.

Суть поняття «здоров'язбережувальна компетентність», на думку Н. Тамарської, проявляється у проведенні профілактичних заходів і застосуванні здоров'язберігаючих технологій людьми, що знають закономірності процесу

здоров'язбереження.

Здоров'язбережувальна компетентність пов'язана з готовністю вести здоровий спосіб життя у фізичній, соціальній, психічній та духовній сферах. Д.Воронченко вважає, що здоров'язбережувальна компетентність передбачає не тільки медично-валеологічну інформативність, але й застосування здобутих знань на практиці, володіння методиками зміцнення здоров'я й запобігання захворюванням. Формування спрямованості мислення на збереження й зміцнення здоров'я – невід'ємний компонент здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців [4].

На нашу думку, здоров'язбережувальна компетентність – це комплекс знань, умінь, ставлень та цінностей, які спрямовані на збереження й укріплення здоров'я – свого та оточуючих, на уроках та в позаурочній діяльності.

Важливим завданням сучасної початкової школи є формування здоров'язбережувальної компетенції учнів як у рамках освітнього процесу, так і в умовах різноманітної дозвіллевої діяльності. Концепція Нової української школи передбачає формування здоров'язбережувальної компетенції учнів початкової школи різноманітними засобами і способами у рамках шкільної та позашкільної діяльності.

На думку О.Савченко, найскладнішими для формування є життєві компетентності, оскільки вони виявляються в самоусвідомленні та самооцінюванні, уміннях аналізувати доступні для певного віку проблеми, виявляти і пояснювати зв'язки між причиною та наслідком, уміннях і навичках здійснювати самоконтроль навчальних дій, ставлень, поведінки тощо [1, 8]. На взаємозв'язок духовності та здоров'я як засадничих у формуванні в дітей системи ціннісних орієнтацій та життєвих стратегій вказує О. Сухомлинська [2, 3].

Вчені наголошують, що особлива роль у формуванні здоров'язбережувальної компетенції належить початковій школі, яка є «стартовим майданчиком», оскільки в ній відбувається становлення дитини як суб'єкта навчальної діяльності. Характерним у цей віковий період є суб'єктне,

творче, активне ставлення хлопчиків і дівчаток до здоров'я та нагромадження відповідних предметних знань. Академік С.Максименко розглядає сформованість здорового способу життя як складне особистісне інтегральне утворення, що включає позитивну мотивацію до здорового способу життя, наявність знань, умінь та навичок здорового способу життя, психічні та характерологічні особливості.

Слід зазначити, що засади виховання культури здоров'я закладені у педагогічній спадщині В. Сухомлинського, який свого часу наголошував, що «турбота про дитяче здоров'я - це, насамперед, турбота про гармонійну повноту всіх фізичних і духовних сил, а вінцем цієї гармонії є радість творчості». Сьогодні дороговкази видатного педагога є добрим підґрунтям для побудови оздоровчого середовища у початковій школі на принципах гуманності, ідеї самоцінності кожної зростаючої особистості, розуміння її індивідуальності, розкриття їх сил і можливостей [2, 127].

На нашу думку, створення у початковій школі оздоровчої виховної системи, яка зорієнтована на формування позитивної мотивації учнів щодо здорового способу життя та побудову рівноправних стосунків в інтерактивній взаємодії «батьки-учні-педагоги», можливе за умови розроблення та впровадження інноваційних педагогічних технологій, що є основою здоров'ятворчості школярів молодшого шкільного віку.

Формування здоров'язбережувальної компетенції – це цілеспрямований і структурований процес, який охоплює формування мотивації до здоров'язбережувальної діяльності та регулярної рухової активності, засвоєння теоретичних знань і практичних умінь, підвищення фізичної підготовленості та функціональних можливостей. Знання, володіння і застосування здоров'язбережувальної компетентності є важливою складовою професійної компетентності сучасного вчителя початкової школи; є тією основою, яка формує гуманітарне мислення, поведінку діяльності майбутніх фахівців, розвиває інтелектуальну, емоційно-вольову сферу людини, сприяє збагаченню морально-естетичного досвіду.

Висновок.

Отже, як засвідчив аналіз джерел, культура здоров'я як складова загальнолюдської культури включає знання індивідом своїх генетичних, фізіологічних і психологічних можливостей, методів і засобів контролю, збереження і розвиток свого здоров'я. Найбільш сенситивним періодом для формування здоров'язбережувальних компетенцій є молодший шкільний вік, для якого характерне суб'єктне, творче, активне ставлення школярів до здоров'я.

Література

1. Савченко О. Здоров'язберігаючий вимір шкільної освіти. Педагогічна газета. 2006. №8. С. 1-2.
2. Сухомлинська О.В. Цінності у вихованні дітей та молоді: Стан розроблення проблеми. Педагогіка і психологія. 1997. №1. С. 105-111.
3. Чернишова Є.Р. Підготовка вчителя до формування в учнів основ знань про здоров'я та безпеку життєдіяльності людини. К.: Видавничий дім «Букрек», 2007. 200 с.
4. Черняєва Н.В. Вимога часу – бути компетентним // Електронний ресурс. 2012. Режим доступу: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/vimoga-chasu-buti-kompetentnim--.html>

Статтю відправлено: 19.09.2025р.

Даниляк Р.З., Хомин Д.О.